

Vive les Belges, merde pour les Hollandais¹ of Weert in de jaren 1838/1839²

door *Emile Haanen*

Inleiding

Dit jaar is het 150 jaar geleden dat de provincie Limburg werd gedeeld. Het oostelijke deel, het tegenwoordige Nederlands Limburg, werd door België overgedragen aan Nederland, met uitzondering van Maastricht dat onder Nederlands bestuur was gebleven. De overdracht geschiedde op grond van het scheidingstractaat dat op 19 april 1839 te Londen werd ondertekend. De inbezitneming door Nederland van dat afgestane gedeelte vond op 22 juni 1839 plaats.

Voor een beter inzicht in de beweegredenen van de Weertenaren, die zich verzetten tegen de overgang van hun gemeente van het ene naar het andere land, is het nodig om iets te vertellen over achtergronden van de opdeling van Limburg.

In augustus 1830 begon in Brussel een opstand tegen het autoritaire bewind van koning Willem I. Spoedig groeide de opstand uit tot een revolutie, die alle zuidelijke provinciën van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden in haar greep kreeg. Ook Limburg, dat in zijn geheel tot het Zuiden werd gerekend, deed aan de opstand mee.

Weert bleef niet achter. De Belgische cocarde werd opgestoken en overal in de stad klonk de naam van de meestbekende voorman van de Belgische Revolutie. "Vivat De Potter"³ riepen de Weertenaren. Burgemeester H.G.C.J. Bloemarts⁴ stelde met name de gebroeders Haex verantwoordelijk voor de ongeregeldheden.⁵ Het stedelijke bestuur van Weert werd alras, op twee gemeenteraadsleden na, compleet vervangen door personen die de revolutie duidelijk steunden. Een uitzondering dient gemaakt te worden voor schepen P.J.T. Beerenbroek⁶, een sympathisant van de revolutie. Hij maakte plaats voor de nieuwe burgemeester van Weert, zijn broer de 25 jarige Louis Beerenbroek.

De onafhankelijkheid van de nieuwe, liberaal getinte staat België werd uitgeroepen en door de grote Europese mogendheden erkend.

België werd een land met een grote politieke vrijheid en een gematigd belastingklimaat en het bracht de kerkelijke problemen tot een oplossing.⁷

Probleem was slechts de boedelscheiding tussen het Noorden en het Zuiden. Voor de grensplaats Weert, die sedert mensenheugenis tot de Zuidelijke Nederlanden of België behoorde, was de

Burgemeester Beerenbroek op latere leeftijd.

België in de periode 1830-1839.

regeling waar de nieuwe grens tussen Nederland en België zou komen te liggen, van eminent belang.

Op 26 juni 1831 werd door de mogendheden t.w. Engeland, Frankrijk, Pruisen, Oostenrijk en Rusland, een conceptscheidingsverdrag gepresenteerd, bekend als de XVIII artikelen. Het verdrag bepaalde dat Nederland de enclaves die de oude Republiek in 1790 in Limburg bezat, zou terugkrijgen. Echter om een beter grensverloop te krijgen konden enclaves uitgeruild worden. Weert zou dus als oud-Belgische exclave Belgisch blijven, hoewel er een klein addertje onder het gras zat: het minime gevaar van geruild te worden.

België accepteerde in principe deze regeling, eenzijdig ervan uitgaande dat Weert (en Roermond) bij de definitieve regeling in ieder geval Belgisch zouden blijven.⁸ Nederland verwierp de XVIII artikelen en begon met de Tiendaagse Veldtocht. Deze veldtocht leidde ertoe dat de mogendheden in Londen bijeenkwamen en op 14 oktober 1831 een voor Nederland gunstiger regeling presenteerden: de XXIV artikelen.

De XXIV artikelen

De grens in de buurt van Weert werd nu duidelijk vastgesteld. De gebieden, gelegen

ten westen van de Maas boven de lijn Budel-Kessenich, zouden Nederlands gebied worden. Dit min of meer als compensatie voor het verlies van Nederlandse enclaves in het tegenwoordige Belgisch Limburg, zoals Lommel, Vroenhoven, Maasmichelen e.a. en als schadeloosstelling voor het opgeven van aanspraken op de helft van het gebied rond Bouillon en Chimay.⁹

België aanvaardde met tegenzin het dictaat van de mogendheden. Met de wil van de bevolking werd geen rekening gehouden. Weert zou dus op grond van de XXIV artikelen zonder pardon Nederlands gebied worden.

Omdat Willem I niet instemde met de voorgestelde regeling, bleef Weert onder Belgisch bestuur. Leopold I werd de nieuwe Belgische koning.

Zeven jaar later op 4 maart 1838, ging Willem I uiteindelijk toch akkoord.

Maar nu accepteerde België de XXIV artikelen niet meer; het wenste Limburg en Luxemburg in zijn geheel te behouden, met andere woorden de status quo te handhaven. Hoezeer België ook probeerde de scheidingsvoorwaarden te veranderen, de mogendheden weigerden hierin mee te gaan. Zij bleven onwrikbaar. Ook pogingen om Limburg dan maar te kopen, liepen op niets uit.

Dit betekende dat onze gemeente, evenals de helft van Limburg, na zovele jaren tot het Belgische staatsverband te hebben behoord alsnog overgeheveld zou worden naar een land waarmee het geen affiniteit had. Dit moest tot protest en verzet leiden.

Het Weerter verzet tegen de XXIV artikelen

Ondertussen was ook het binnenland in actie gekomen om op regering en parlement druk uit te oefenen de scheidingsvoorwaarden te verwerpen.

In het liberale "Journal de Liège" van 2 mei 1838 en het Brusselse blad "l'Indépendant" van 3 mei 1838 verschijnt een oproep van volksvertegenwoordigers aan de inwoners van Limburg en Luxemburg waarin op hun medewerking gerekend wordt om de XXIV artikelen van tafel te krijgen. Deze proclamatie is medeondertekend door de Weerter burgemeester, tevens lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers in Brussel, Louis Beerenbroek.

Met name het gedeelte van Limburg dat van België zou worden afgescheiden, kwam in beweging. De Hollandse overheid in Maastricht legde een grote belangstelling aan de dag voor de politieke bewegingen in het toekomstige Nederlands Limburg. Acties zoals het uitsteken van de oproevlag, waarmee de Belgische vlag werd bedoeld, en het organiseren van petities werden nauwlettend gevolgd.¹⁰ De personen in dat gebied, die een voortrekkersrol vervulden in het organiseren van dit soort pro-Belgische demonstraties, werden genoteerd. Op verzoek van de gouverneur in Maastricht gaf de procureur-crimineel daartoe opdracht aan kapitein Hennequin, belast met de algemene politie in Maastricht, om lijsten aan te leggen.¹¹ Na de inbezitneming van Limburg door Holland konden deze lijsten dan gebruikt worden om de politieke betrouwbaarheid van de Limburgse gezagsdragers te toetsen.

De vlaggenactie

Begin mei 1838 werd in tal van Limburgse gemeenten de Belgische vlag uitgestoken. Dit moet haast wel gebeurd zijn op instigatie van hogerhand en was duidelijk bedoeld als een teken van steun voor de volksvertegenwoordigers in hun verzet tegen de deling van Limburg.

**Petitie van de Gemeenteraad van Weert aan de
Heeren Voorzitter en Leden van de Kamer
der Volksvertegenwoordigers te Brussel.**

MIJNE HEEREN,

Nu dat de vaderlandsliefde zich overal in Limburg en Luxemburg toont, dat deze provincies eene zoo waardige houding innemen en gereed zijn, aan welk prijs het ook weze, de noodlottige gevolgen van een tractaat terug te drijven, tractaat opgelegd door den dwang aan België die het heeft moeten door de omstandigheden aanvaarden, zijn de inwoners van de stad Weert, door hetzelfde gevoel bewogen, en ook door de herinnering van hun oud politiek bestaan; zij kunnen aldus niet onverschillig een zulk belangrijk oogenblik laten voorbijgaan dat over hun lot zal beslissen, zonder een bewijs te leveren van hun verkleefdheid aan het land wier lotbestemming zij willen deelen. Zij grijpen deze plechtige gelegenheid met ijver na, om aan uwe waardevolle vergadering uit te drukken, al het belang die zij hechten aan uw schrijven aan den Koning die alleenlijk door vaderlandsliefde bezield is; zooals gij, komen zij op, tegen de verbroekeling van België. Gedurende zeven jaren van beproeving waren onze belangen en onze wenschen vereenigd met deze van onze broeders. Zij hebben ook geleefd, gelukkig deze zeven jaren lang, onder den milden scepter van Leopold aan wie zij nog eene ongeschonden verkleefdheid zweren.

De godsdienstige en sociale sympathie, de overeenkomstigheid van karakter en zeden die zoo enge banden sedert eeuwen gesticht hebben, maken hen gelukkig en moeten hen ook onafscheidelijk stellen; eene gruwelijke scheiding zou dat geluk vernietigen; moge het jaar 1838 voor België gedenkwaardig blijven?

Gij, Mijne Heeren, sterk geworden door den steun van onzen wijzen Koning, zijt gelast die edele taak te volbrengen en deze geroemdheid aan ons land te geven, waakt aldus ten einde de inwoners van Limburg en Luxemburg te behouden. Verdedigt hunne belangen.

Aanvaard, Mijne Heeren, de hulde van onze eerbiedigste gevoelens.

Weert, den 14^{en} Mei 1838.

De leden van de Gemeenteraad;
Volgen elf onderteekeningen.

De inwoners der gemeente;
Volgen vijf honderd vijf-en-veertig onderteekeningen.

Petitie op 14 mei 1838 gezonden aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers van het Koninkrijk België door de gemeenteraad en de bevolking van Weert.

In Weert werd de vlaggenactie geïnitieerd door de gedreven baron van Scherpenzeel-Heusch¹², kolonel-commandant van de burgerwacht in het kanton Roermond. Deze actie van Belgische trouw werd, volgens de informanten van kapitein Hennequin te Maastricht, ondersteund door notaris H.C. Ceijssens, gemeentesecretaris en lid van de Provinciale Raad te Hasselt¹³, door tingietier J.M. Tindemans, schepen van Weert, en door brouwer Andries van den Broek, in 1830 hoofd van de burgerwacht.¹⁴

Waar de Belgische tricolore werd uitgestoken en wanneer en waarom ze weer werd ingehaald is niet bekend.

Beerenbroek en Ceijssens komen in een artikel in het "Journal de Liège" van 9/10 juni 1838 nog eens terug op het gevlag. Zij wijzen de lezers erop dat het intrekken van de vlag niet betekent dat aan de Belgische gezindheid van de inwoners van Weert hoeft te worden getwijfeld. Als bewijs daarvoor verwijzen zij naar de petitie van de Weertenaren om niet gescheiden te willen worden van België.¹⁵

Beerenbroek, Ceijssens, Van den Broek en Tindemans werden in het grote boek van procureur-crimineel N. Verloren in Maastricht opgetekend en konden dus na de bijna zekere overgang van Weert naar Nederland rekenen op zijn bijzondere belangstelling.

De petitie van 14 mei 1838

Een andere politieke actie, gericht op koning Leopold I en de Kamer van Volksvertegenwoordigers te Brussel, bestond uit het insturen van verzoekschriften. Vanuit het Limburgse daalde een waar bombardement van petitieën neer op de hoofden van de Brusselse parlementariërs; in totaal deden er meer dan 73 gemeenten aan mee. Het exacte aantal staat niet vast, vanwege het feit dat een aantal gemeentebesturen de petitie in kantonnaal verband ondertekenen. En van één verzoekschrift is de afzender niet bekend.¹⁶

In hoofdzaak kwam het erop neer, dat gevraagd werd hun gemeente niet aan Holland af te staan. Reeds acht jaren had men onder de zoete schaduw van de boom van vrijheid geschuild, zo schrijven de Nederweertenaren. Vele participerende gemeenteraden in het toekomstige Nederlands Limburg tekenden een standaardpetitie. In een aantal plaatsen werd actief om handtekeningen geworven. Daar beperkte men zich dus niet tot de leden van de gemeenteraad, maar betrok men de bevolking erbij. Bij deze groep hoorde ook Weert.

De handtekeningenactie werd in Weert een groot succes. Van alle gemeenten, die petitieën organiseren, levert Weert de meeste handtekeningen: 545, gevolgd door Nederweert met 455 handtekeningen. Relatief gezien is er in Nederweert meer getekend. Nederweert telde immers minder inwoners dan Weert. De gemeente waar procentueel de meeste handtekeningen werden opgehaald, was Bocholtz in Zuid-Limburg.

Daarbij moet bedacht worden dat in die tijd voornamelijk gezinshoofden een handtekening zetten. Inwonenden tekenden over het algemeen niet. Dat er dus in Weert en ook Nederweert zoveel personen tekenden, zal wel te maken hebben met de actieve opstelling van de beide gemeentebesturen, met name van de burgemeesters. De Weerter gemeenteraad zette als eerste haar handtekening op het verzoekschrift. De handtekening van burgemeester Beerenbroek ontbreekt. Vermoedelijk was hij uitstедig in die periode. Tevergeefs zal men zoeken naar de handtekeningen van notaris Bloemarts, hetgeen niemand zal verwonderen, of van waarnemend vrederechter A.W. Janssens.

J. C. Boonen	J. geelen
A. timmerman	J. veltuyss
de wd A. keulen	H. V. hooft
J. Boeken	J. Westens
J. Kuyers	J. Hermans
J. Meenen	H. Schaeken
J. Keulens	A. Abrabams
J. godfroned opgaard	L. Knippes
m. tulkman	W. De Land.
a. Smut Deur	m. Janssen
petrus gonythuyssen	& peckse
Ca. vreeker	Pet. v. kranse
J. de Guelm	H. Lemmens
J. go. Stells	J. van Doonen
H. flesper	Peter Hermans Molenaar
A. Riggen	A. gerets
J. deun tuyl	L. Enraets
petrus van Smeyn	W. Hendrick v. d. kuyden
L. v. v. v. v.	m. G. v. v. v.
J. J. v. v. v.	J. J. v. v. v.
	J. v. v. v.
	J. v. v. v.

Een bladzijde handtekeningen uit de petitie.

De tekst van de petitie van 14 mei wordt hier in een slechte Nederlandse vertaling uit 1919 opnieuw afgedrukt.¹⁷ Het verzoekschrift is in de Franse taal gesteld in tegenstelling tot het Nederweertse. De inhoud spreekt voor zich.

De Belgische regering kon uiteindelijk niets anders doen, dan een voorstel bij de Kamer indienen om toch maar akkoord te gaan met de deling van Limburg en Luxemburg conform de door de mogendheden geconcipeerde XXIV artikelen. België kon moeilijk heel Europa trotseren.

Verwoede discussies in de Kamer volgden, waarbij het Weertse lid Beerenbroek zich niet onbetuigd liet. De beslissing van de Kamer was uiteindelijk te voorspellen. Op 19 maart 1839 werd het regeringsvoorstel met 58 stemmen tegen 42 aangenomen.¹⁸ Het doek was nu definitief gevallen, ook voor Weert.

Actie en reactie in Weert na de overdracht

De wijzigingen binnen het gemeentebestuur en notariaat

De Belgische, nogal democratische gemeentewet van 1836 wordt door het nieuwe gezag niet zo geschikt geacht om tot een goede uitoefening van het bestuur te komen.¹⁹ Vandaar dat een nieuw verkiezingsreglement bij koninklijk besluit voor Limburg afgekondigd wordt. De Hollandse overheid kon zich nu een grotere greep op de samenstelling van de gemeentebesturen verschaffen.

Voorlopig liet het Hollandse bewind alle functionarissen in dienst. Pas bij vervan-

PROCLAMATIE.

Wij Meester *Antonius Josephus BORRET*, Lid van den Raad van State, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, en Jonkheer *Johan Eberhard Paul Ernst GERICKE VAN HERWIJNEN*, Lid der Ridderchap van Holland, Staatsraad in buitengewone dienst, zitting hebbende in den Raad van State, zijner Majesteits buitengewoon Commissaris, bekleed met het Opperste burgerlijk gezag in de Provincie Limburg, Commandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Commissarissen van zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz.

Doen te weten :

INGEZETENEN VAN LIMBURG!

Door de Tractaten, op den 19 April dezes jaars te *London* gesloten en waar van de ratificaties op den 8 dezer maand zijn uitgewisseld, is een einde gemaakt aan den onzekeren toestand, waarin Uwe Landstrecken, ten gevolge van noodlottige gebeurtenissen, sedert eenige jaeren, hebben verkeerd.

Bij Art. IV van het Tractaat tusschen *Nederland en België*, zj. de deelen van *Limburg* aangevoeren, welke onder het gezag van den Koning der Nederlanden, Groot-Hertog van Luxemburg, zijn teruggebracht.

Zijne Majesteit heeft Ons, bij besluit van den 12 Junij 1839 C, de vereerende taak opgedragen, om die gevesten, voor Hoogst Denselven, in bezit te nemen en, omtrent die in bezittingen zelve, het besluit uitgevaardigd, waarvan de letterlijke inhoud dus luidt :

Wij WILLEM, bij de Gratie Gods,
KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE - NASSAU,
GROOT-HERTOG van LUXEMBURG, enz., enz., enz.

Gezied Art. I, Art. IV, Art. XX en Art. XXIV van liet, op den 19 April dezes jaars, te *London*, tusschen *Nederland en België* gesloten tractaat, waarvan de ratificaties aldaar op den 8 dezer zijn uitgewisseld.

Willende overgaan tot het nemen van zoodanige maatregelen, als bij de in bezittingen van de Landstrecken, welke, krachtens voornoemd IV Artikel, onder Ons gezag terugkeeren, worden vereischt.

Aanhef van de proclamatie van koning Willem I bij de wederinbezitting van de provincie Limburg in 1839 (Archief Provinciaal Bestuur, inv. nr. 10745).

ging of herbenoeming ging het gezag ertoe over meer pro-Hollands ingestelde personen of op provinciaal niveau Noord-Nederlanders te benoemen.

Zo ook op kleine schaal in Weert. Wel bijzonder rap was notaris A.L.W.H. Bloemarts²⁰ erbij; deze diende al op 26 juni 1839, dus vier dagen na de overdracht van Limburg, een verzoek bij de nieuwe overheid in om voor het burgemeesterschap van Weert in aamerking te mogen komen. Hij was in 1830 tengevolge van de opstand als gemeentesecretaris afgetreden en was een oomzegger van oud-burgemeester H.G.C.J. Bloemarts.

Burgemeester Beerenbroek hield de eer aan zichzelf. Hij vroeg om eervol ontslag, dat hem op 1 mei 1840 ook werd verleend. A.L.W.H. Bloemarts volgde hem - niet zo verbazingwekkend - op.

Secretaris Ceijsens verscheen sedert eind mei 1840 gewoon niet meer. Een plaatsvervanger nam zijn stoel in. In 1842 stierf Ceijsens. Twee belangrijke functies kwamen vrij: die van stadssecretaris en die van notaris. Op deze laatste post zag het Hollandse gouvernement ook liever geen ex-opstandelingen.

Schepen P.J. Truijens, brouwer van beroep, en nog twee gemeenteraadsleden maakten plaats en vertrokken in 1840.²¹

Het gerechtelijke apparaat

In het vredegerecht van Weert functioneerden ook enkele personen die volgens de procureur-crimineel in zijn rapport van 30 april 1839 maar beter konden vertrekken.

Het betrof de tweede plaatsvervangende vrederechter A. Vullers, burgemeester van Nederweert, vanwege het feit dat deze zich tot Belg had laten naturaliseren. Hij werd vermoedelijk ontslagen. Voorts werd de griffier P.J. Stielen, apothekersgezel, niet bekwaam genoeg geacht. Het feit dat hij een Maastrichtenaar was, maakte zijn positie onhoudbaar.

In de periode 1830-1839 was het verboden voor Maastrichtenaren om in het afvallige België te gaan wonen en werken. Personen die toch naar de Belgische vijand waren overgelopen, konden het wel vergeten.²²

En Stielen had de Hollandse vesting verlaten om tenslotte in 1837 door het Belgische gouvernement te Weert te worden benoemd. Hij koos blijkbaar tijdig eieren voor zijn geld want reeds vanaf eind mei 1839, dus nog voor de overgang van Limburg van België naar Nederland, ondertekende hij de gerechtsstukken niet meer.

Op 5 juli 1839 tekent als nieuwe (waarnemend) griffier J.N.G. Nijst, geboortig van Maastricht. Jammer voor het Weertse vredegerecht, maar volgens gouverneur Gericke van Limburg deugde deze griffier ook niet. Hij genoot geen achting en vertrouwen en diende vervangen te worden. Nijst tekende, evenals zijn voorganger Stielen, de petitie van 1838.

Eind 1841 wordt Nijst niet meer voor deze functie voorgedragen en verdwijnt.²³ Tegen de eerste plaatsvervangende vrederechter A.W. Janssens zijn geen bedenkingen.

Oproerige protesten

Vanzelfsprekend waren de Weertenaren niet erg enthousiast over het feit dat ze Belg af waren en tot Nederlander werden gebombardeerd. Zoals op vele andere plaatsen in het Limburgse kwamen er ook in Weert incidenten voor, waaruit bleek dat velen het Hollandse bewind niet zagen zitten. Zoveel mogelijk werden al deze tekens van onvrede genoteerd. De in Limburg gestationeerde marechaussee werd

met deze taak belast. De verzamelde gegevens werden aan Maastricht en daarna op vertrouwelijke wijze aan Den Haag gerapporteerd. Indien er aanleiding voor bestond, diende tot gerechtelijke vervolging te worden overgegaan.²⁴

Grote ongeregelheden zijn in de jaren 1839 en 1840 in Limburg niet voorgekomen. Het bleef bij kleine rellen en pesterig gedrag. Het gouvernement in Maastricht achtte een speciale wetgeving voor Limburg niet nodig; de ordeverstoringen waren daarvoor te weinig betekenend van aard.

Op 12 augustus 1839 schijnt het dan voor de eerste keer in Weert raak te zijn. Dit is dus zeven weken na de soevereiniteitsoverdracht.

In een besloten boogschuttersgezelschap, naar we mogen aannemen is dit 'Sint Sebastianus', zijn oproerige Belgische liedjes gezongen. De marechaussee slaagt er niet in meer aan de weet te komen over dit aanstotelijke of beledigende gedrag voor het Nederlandse gouvernement.²⁵ Den Haag wordt over dit voorval geïnformeerd.

De marechaussee was trouwens - als militair vertegenwoordiger van het Hollandse gezag - al helemaal niet geliefd. Een rapporterende kapitein klaagt, dat de Weertenaren hen zelden serieus nemen. Voortdurend worden ze uitgescholden. Zo van: *"Daar heb je ze weer, een paar van Jantje Kaas; daar heb je weer een paar kaaskoppen, het is jammer dat het geen beulen zijn"*. De Weertenaren schelden pas als ze met een groep zijn. Ze opereren zodanig, dat het onmogelijk is de daders op te sporen. De tactiek is de volgende. Op straat laten ze, zonder iets te zeggen, de patrouille passeren, en als deze een paar stappen verder is, dan beginnen ze.

Ook rijksambtenaren worden het slachtoffer van zulke praktijken. De burgerambtenaren W.L. Jansen en M.A. Vrijdenbergen hebben het volgende gehoord: *"Het is een Judas, ja een beul, en alle Hollanders zijn beulen; de Hollanders moeten er uit"*. Vrijdenbergen is trouwens met een van zijn ambtgenoten nog iets onaangenaams in zijn logement - een herberg - overkomen. Enige Weertenaren kwamen binnen en bestelden een glas jenever met de bijvoeging *"Maar hij moet niet naar de Hollandse kaas ruiken, en ook niet naar de Hollanders"*. Ze maken nog meer beledigende opmerkingen; teveel om op te sommen, klaagt de kapitein. Rijksambtenaren zijn 's avonds niet veilig in Weert. Voortdurend bestaat de kans dat baldadigen hen aanvallen. Vrederechter Janssens constateert dat ook.

Volgens de kapitein zou het wel eens kunnen zijn dat enkele personen de volksklasse opzetten; met name de waarnemend griffier van het vredegerecht Nijst en notaris Ceijsens zijn zeer tegen het Hollandse gouvernement gekant. Hij trekt tenslotte de conclusie dat de ingezetenen van Weert de Nederlandse militairen en het gouvernement ten zeerste beledigen.²⁶

Dat blijkt ook uit de ongeregelheden, die zich op de late zondagavond van de eerste september 1839 op de Oelemarkt afspeelden.

Over deze zaak²⁷ existeert een zeer uitvoerige documentatie.

Er werd geroepen *"Vivent les Belges, Vivat ons Belgen nation, Vivat de koning Leopold, de Hollanders moeten eruit"*. Aldaar ingekwartierde infanteristen zouden mishandeld zijn. De hele affaire kreeg een monstrueuze omvang. Kosten noch moeiten werden gespaard om verdachten en getuigen op te sporen. De daders van de gepleegde misdrijven moesten gevonden worden.

Er werden uiteindelijk negen verdachten gevonden; er werden niet minder dan dertig getuigen gehoord. Maar daarover een andere keer.

Het militaire gezag

De militaire opperbevelhebber in Maastricht, in navolging van de kapitein van de marechaussee, klaagde steen en been over de anti-Hollandse mentaliteit van de Limburger. Hij rapporteert aan Den Haag: "*Die gevoelens zijn bij zeer veelen slecht en zeer slecht en zijn door ondervinding mij bijzonder tegengevallen*".²⁸ Van een vermindering van de marechaussee in Limburg kan geen sprake zijn. Die opvatting wordt ook gedeeld door de stedelijke regering van Weert. Deze heeft verzocht om de sterkte van de brigade op tien te houden.²⁹

De marechaussee dient juist aangevuld te worden. In Weert zou de omvang van de marechaussee opgevoerd moeten worden van tien naar veertien man. Het ministerie van Oorlog besluit gehoor te geven aan het verzoek van de opperbevelhebber. De vele incidenten in Limburg zullen daar ongetwijfeld de doorslag bij hebben gegeven. In oktober 1839 wordt een extra detachement marechaussees naar Limburg gestuurd.

De opperbevelhebber vraagt in oktober ook nog om een eskadron huzaren naar Weert te sturen omdat dat "*een bijzonder goed effect zoude doen*", vooral met het oog op de zeer ongunstige geestelijke instelling van vele Weertenaren.³⁰ Deze instelling hebben de Weertenaren wel nadrukkelijk gemanifesteerd tijdens de ongeregeldeheden van 1 september 1839 op de Oelemarkt. Het verzoek om de huzaren wordt door prins-veldmaarschalk Frederik persoonlijk afgewezen; hij wil geen verdere ver-snijpering van het regiment over meerdere plaatsen.³¹

Besluit

Dat na verloop van tijd de gemoederen in Limburg tot bedaren gekomen zijn, is slechts schijn. Dat komt volgens de opperbevelhebber - niet vrij van overdrijving en borstklopperij - door de vrees die de Limburgers is aangejaagd en "*door het in regte doen vervolgen van het minste vergrijp en door de ontwikkeling eener grootere krijgsmacht, ter dadelijke beteugeling van de wanorde*".³²

Dat een dergelijke benadering de liefde van de Weertenaren voor het nieuwe vaderland niet bevordert zal hebben, is evident. De heersende onvrede over politieke en economische aangelegenheden wordt niet weggenomen. Acht jaar later, in het revolutiejaar 1848 is het weer zover; in Weert breken ongeregeldeheden uit.³³

Noten

1. Leuze, algemeen gebruikt in Nederlands Limburg in de jaren 1839/1840.
2. Dit artikel kwam tot stand onder auspiciën van de Stichting Historisch Onderzoek Weert. Dank is verschuldigd aan mw R. Rezelman, die de tekst kritisch doornam.
3. Louis Joseph de Potter (*Brugge 1786-†Brugge 1859) was een radicale democraat en republikeinsgezind. Werd tweemaal door het Nederlandse bewind veroordeeld wat zijn populariteit enorm deed toenemen.
4. H.G.C.J. Bloemarts was burgemeester van Weert in de periode 1800-1830. Zijn vader G. Bloemarts was vóór 1795 secretaris van Weert en Nederweert.
5. Rijksarchief in Limburg (RAL). Archief Provinciaal Bestuur (PA), inv.nr. 380. Vertrouwelijke brief burgemeester H.G.C.J. Bloemarts aan gouverneur De Beeckman, d.d. 11.10.1830.
6. P.J.T. Beerenbroek (*Weert 1793-†Roermond 1861) werd in 1836 lid van de Bestendige Deputatie van de provincie Limburg te Hasselt. Hij bleef dat tot 9 oktober 1839. Woonde te Hasselt en opteede toen voor de Belgische nationaliteit. Keerde daarna reeds spoedig naar Nederlands Limburg terug. Werd in 1843 tot burgemeester van Nunhem benoemd en in 1849 kwam hij in het College van Gedeputeerde Staten te Maastricht, het equivalent van de Belgische Bestendige Deputatie.
7. JAPPE ALBERTS, W. Geschiedenis van de beide Limburgen. Deel II. Assen, 1974, 172.
8. BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 24n.

9. Ibidem, 28n. Deze gebieden werden op grond van de Tweede Vrede van Parijs (20.11.1815) aan het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden afgestaan.
10. RAL. Archief Opperbevelhebber Vesting Maastricht (Archief Opperbevelhebber), inv.nr. 56. Deze staat van personen is gedateerd 11.6.1838.
11. RAL. Archief van de kapitein belast met de algemene politie in de vesting Maastricht, inv.nr. 99. Geheim schrijven van procureur-crimineel N. Verloren aan kapitein J.J. Hennequin d.d. 26.5.1838.
12. J.L.Th.A.L. baron van Scherpenzeel-Heusch was in 1848 leider van de Limburgse separatistische beweging.
13. H.C. Ceijnsens was sedert 1830 stadssecretaris als opvolger van A.L.W.H. Bloemarts, notaris te Weert. Vanaf de installatie in 1836 was hij lid van de Provinciale Raad van Limburg te Hasselt. Hij volgde in 1835 zijn vader J.M. Ceijnsens als notaris in Weert op. Deze laatste was ook nog een korte tijd (1830-1831) lid van de gemeenteraad. Weert kende toen twee notarissen. Zeer recentelijk is pas een derde notaris benoemd.
14. Deze drie personen werden beschouwd als voorstanders en participanten van de Belgische Revolutie in Weert. Over Louis Beerenbroek merkt Verloren nog op, dat hij voor zijn ijver en medewerking aan de opstand in 1830 door de volkskeuze tot burgemeester werd benoemd.
15. RAL. Archief Opperbevelhebber, inv. nr. 56.
16. PROTESTATION du Limbourg 1831-1839. Brussel/Parijs, 1919.
17. PETITIE den 14en mei 1838 gezonden aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers van het Koninkrijk België door de gemeenteraad en de bevolking van Weert. Brussel, 1919, 1-2.
18. PIRENNE, H. Geschiedenis van België. Deel VII. Gent, 1933, 48.
19. Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage (ARA), Archief Staatssecretarie 1813-1840 (SS), Minutele besluiten d.d. 28.8.1839.
20. A.L.W.H. Bloemarts was van 1840-1863 burgemeester van Weert. Voor zijn burgemeesterschap was hij gedurende enkele maanden schepen in het jaar 1840. Hij was als enige Weertenaar in 1834 geabonneerd op het door de Hollandse overheid medegefinancierde orangistische katholieke Luikse blad "Le Rappel", uitgegeven door abbé Moens. Deze Moens was tevens een betaalde informant van generaal Dibbets te Maastricht.
21. TUBÉE, C. De samenstelling en verkiezing van het gemeentebestuur, in: Weert in woord en beeld. Jaarboek voor Weert 1987, 40.
22. RAL. PA inv.nr. 10464 en ARA. Archief Ministerie van Justitie, 1813-1876, inv.nr. 5020.
23. ARA. Archief Ministerie van Justitie 1813-1876, inv.nr. 5211. Opvallend is dat ex-burgemeester L. Beerenbroek wordt voorgedragen door de gouverneur en de minister van Justitie voor de functie van plaatsvervangend kantonrechter, evenals burgemeester A. Bloemarts. Beiden zijn aanbevolen door de Officier van Justitie te Roermond mr M.P. Strens en zullen de benoeming aannemen. Het kantongerecht wordt m.i.v. 1.1.1842 de opvolger van het vredegerecht. De moeder van Strens, J.C. van Mulbracht, was een tante van de vrouw van Beerenbroek, J.S.F. van Mulbracht. Misschien ligt hier een relatie.
24. RAL. Archief Opperbevelhebber. inv.nr. 75. Vertrouwelijke brief van de generaal-majoor te Maastricht aan de kapiteins van de detachementen te Roermond, Sittard en Gennep, d.d. 31.8.1839.
25. RAL. Archief Opperbevelhebber, inv.nr. 13. Beknopt verslag van tussen 16 en 22 augustus binnengekomen berichten bij de commanderende officier der Compagnie Koninklijke Marechaussee, d.d. 22.8.1839.
26. RAL. Archief Opperbevelhebber, inv.nr. 13. Vertrouwelijk verslag van kapitein Knijff van de 18e afdeling Infanterie aan de generaal-majoor a.i. belast met het oppercommando van Maastricht, Roermond d.d. 5.9.1839.
27. G.J.B. Verbeet schrijft in zijn slordige proefschrift "Limburg op de tweesprong. Welvaart en politiek dilemma 1814-1839" op bladzijde 354, dat op 18 augustus 1839 vijf Weertenaren "Merde pour les Hollandais, Vivent les Français" geroepen zouden hebben. Op de vlucht zou er nog één bezworen hebben, dat die Hollandse bliksems een voor een zouden vallen. De waarheid is dat het voorval zich afspeelt in Roermond. Daar passeerden op 18 augustus 1839 vijf burgers (Roermondse) een paar militairen, waarvan er één de gewraakte kreten heeft geslaakt. Bron zie noot 25.
28. RAL. Archief Opperbevelhebber inv.nr. 75. Vertrouwelijke brief luitenant-generaal aan de directeur-generaal van Oorlog in Den Haag, Maastricht d.d. 7.10.1839.
29. Ibidem, d.d. 14.10.1839.
30. Ibidem, d.d. 17.10.1839.
31. RAL. Archief Opperbevelhebber, inv.nr. 13. Brief directeur-generaal van Oorlog aan de militaire bevelhebber in het Limburgse. 's-Gravenhage, d.d. 28.10.1839.
32. RAL. Archief Opperbevelhebber, inv.nr. 75. Geheim schrijven van de luitenant-generaal aan de directeur-generaal van Oorlog in Den Haag, Maastricht, d.d. 30.1.1840.
33. ARA. Ministerie van Justitie 1813-1876, Geheim Archief, inv.nr. 4722.

Geraadpleegde literatuur

- BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955.
(BORMAN, C. de). Le conseil provincial du Limbourg 1836-1886. Hasselt, 1886.
CORDEWIENER, André. Etude de la presse liégeoise de 1830 à 1850 et répertoire général. Leuven-Parijs, 1972.
JAPPE ALBERTS, W. Geschiedenis van de beide Limburgen. Deel II. Assen, 1974.
PETITIE den 14en mei 1838 gezonden aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers van het Koninkrijk België door de gemeenteraad en de bevolking van Weert. Brussel, 1919.
PIRENNE, H. Geschiedenis van België. Deel 7. Gent, 1933.
PROTESTATION du Limbourg 1831-1839, La. Brussel-Parijs, 1919.
SMEETS, Stan. Weert in het begin der negentiende eeuw. Weert, 1949.
TUBÉE, Cor. De samenstelling en verkiezing van het gemeentebestuur, in: Weert in woord en beeld. Jaarboek voor Weert 1987.
VERBEET, G.J.B. Limburg op de tweesprong. Welvaart en politiek dilemma 1814-1839. Maastricht, 1978.
VERBEET, G.J.B. Van eenheid naar deling van de provincie Limburg. De grensscheiding in 1839 tussen Kinrooi, Thorn, Hunsel, Stramproy en Bocholt. s.l., 1989.

